

უშანგი სამადაშვილი

ეკონომიკური მეცნიერებათა დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ქალთა როლი საქართველოს ეკონომიკის ინკლუზიურ ზრდაში

ნაშრომში დასაბუთებულია, რომ თანამედროვე საქართველოში საზოგადოების საყოველთაო და დიფერენციული კეთილდღეობის საუკეთესო საშუალებაა ეკონომიკის ინკლუზიური ზრდა ანუ ეკონომიკაში საყოველთაო ჩაბმულობა, რასაც აწევენ შრომითი და სამეწაქმეო საქმიანობის ასიმეტრიული განვითარება გენდერულ ქილში. **კვლევის მიზანი** სწოხედ ქალთა შრომითი და სამეწაქმეო აქტივობის ხედშეწყობის გზით მათი ეკონომიკური პოტენციალის ათვისება და გაძლიერებაა. დასახული მიზნისკენ მიმავალ გზაზე **გაჩვენებულია** ქალთა მეწაქმეობის ახლი და მნიშვნელობა ქვეყნის ეკონომიკის ინკლუზიური ზრდაში. **გამოვლენილია** ქალთა სამეწაქმეო საქმიანობის დაწყების უმნიშვნელოვანესი მოტივები და განვითარების დამაბრკოლებელი ფაქტორები. **ნაჩვენებია**, რომ პანდემიის გავრცელების წინააღმდეგ შემოღებულმა შეზღუდვებმა და მასთან დაკავშირებულმა ეკონომიკურმა ვახდნამ უფრო მეტად დააზარადა ქალები, ვიდრე მამაკაცები. საერთაშორისო გამოცდილებისა და საკუთარი ხედვების საფუძველზე **შემუშავებულია** ქალთა ბიზნესის განვითარების შემადგენელი მიზეზ-ფაქტორების მინიმიზება-აღმოფხვრის წინადადებები და რეკომენდაციები, რომელთა გათვალისწინება და ეფექტიანი განხორციელება, ვფიქრობთ, ძლიერ გააძლიერებს მათსავე საქართველოში გენდერულ თანასწორობაზე, ქალთა შრომითი და სამეწაქმეო საქმიანობის გააქტიურებაზე, ანუ ეკონომიკის ინკლუზიური ზრდაზე და, შესაბამისად, საზოგადოების საყოველთაო და დიფერენციულ კეთილდღეობაზე.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკის ინკლუზიური ზრდა, ქალთა ეკონომიკური გაძლიერება, ქალთა შრომითი აქტიურობა, ქალთა მეწაქმეობა, ქალთა მეწაქმეობის შესაძლებლობები.

თემის აქტუალობა. თანამედროვე საქართველოში საზოგადოების საყოველთაო და დიფერენციული კეთილდღეობის გაუმჯობესების საუკეთესო საშუალებაა ეკონომიკის ინკლუზიური ზრდა ანუ ეკონომიკაში საყოველთაო ჩართულობა, რასაც აწევენ შრომითი და სამეწაქმეო საქმიანობის ასიმეტრიული განვითარება გენდერულ ქილში.

კაცებთან შედარებით ქალთა შრომაში და ბიზნესში ნაკლები ჩართულობა და მისი გამომწვევი მიზეზ-ფაქტორების ჯეროვანი მეცნიერული შეუსწავლელობა კი ამცირებს სამუშაო ადგილებს, მთლიან შიდა პროდუქტს, საშუალო კლასს ანუ ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური სტაბილურობის გარანტს; ზრდის უმუშევრობას, სიღარიბეს; აუარესებს ცხოვრების დონეს და სხვ. **წინამდებარე კვლევა ჩამოთვლილი პრობლემების გადაწყვეტის ერთ-ერთი მოკრძალებული ცდაა, რაც ნათლად მეტყველებს შერჩეული თემის აქტუალობაზე.**

შემოთავაზებული კვლევის მიზანია ღრმად და სისტემურად იქნას შესწავლილი საქართველოში ქალთა შრომითი და სამეწაქმეო საქმიანობასთან დაკავშირებით არსებული არასახარბიელო მდგომარეობა; გამოვლენილი იქნას ქალთა ეკონომიკური გაძლიერების დამაბრკოლებელი მიზეზ-ფაქტორები და საერთაშორისო გამოცდილებისა და საკუთარი ხედვების საფუძველზე შემუშავებული იქნას მათი მინიმიზება-აღმოფხვრის წინადადებები და რეკომენდაციები.

კვლევის მეთოდები. დასახული მიზნის მიღწევისას გამოყენებულია საერთაშორისო ორგანიზაციების, ქალთა სამეწაქმეო საქმიანობის განვითარების მხარდამჭერი სახელმწიფო ინსტიტუტების, არასამთავრობო ორგანიზაციების კვლევების, საქსტატის მონაცემებისა და ექსპერტთა შეხედულებების სისტემური ანალიზი, სინთეზი, შედარება, დაკვირვება, აბსტრაქცია, ინდუქცია, დედუქცია და სხვა.

ზაზგასასმელია ისიც, რომ გენდერული თანასწორობის მიღწევა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მდგრადი განვითარების განუყოფელი პრიორიტეტია. შესაბამისად, ჩვენს ქვეყანაში გენდერული თანასწორობის პოლიტიკის მთავარი მამოძრავებელია საქართველოს კონსტიტუციის მეთერთმეტე მუხლი, მისგან გამომდინარე კანონი გენდერული თანასწორობის

შესახებ, კანონქვემდებარე აქტები, სტრატეგიები და სახელმწიფო და არასამთავრობო ორგანიზაციების მხარდაჭერის პროგრამები; გენდერულ თანასწორობას ეთმობა, ასევე, საქართველოს ევროკავშირში განვვიანების კანდიდატის სტატუსის მისაღებად დაწესებული 12 რეკომენდაციიდან ერთ-ერთი.

არადა, როგორც ჩანს, გენდერული თანასწორობისთვის საკმარისი არ არის კანონები, სახელისუფლო ინსტიტუტები და მათ მიერ შემუშავებული სტრატეგიები, თუ პროგრამები. ჩვენი აზრით, გენდერული თანასწორობის იდეა მაშინ გადაიქცევა მატერიალურ ძალად, როდესაც მასების შეგნებას დაეუფლება, როდესაც რეფორმა განხორციელდება მოსახლეობის ცნობიერებაში და გენდერული თანასწორობა სხვადასხვა სფეროში ბუნებრივ მდგომარეობად მოგვევლინება.

კვლევის ობიექტია ქალთა ეკონომიკური გაძლიერება. **კვლევის საგანია** ქალთა შრომითი და სამეწარმეო საქმიანობის როლი საქართველოს ეკონომიკის ინკლუზიურ ზრდაში.

„გაეროს“ ქალთა ორგანიზაციის მიხედვით გენდერულ დისბალანსში ანუ უთანასწორობაში მოიაზრება საზოგადოების ისეთი სტრუქტურა, სადაც ადამიანის სქესზე (ანუ მამაკაცია თუ ქალი) დამოკიდებული მისი უფლებები, პასუხისმგებლობები და შესაძლებლობები. შესაბამისად, გენდერულ უთანასწორობაში იგულისხმება ქალების არახელსაყრელი პოზიცია დასაქმებასა და შრომის ანაზღაურებაში, სექტორულ ჭრილში, საკუთარი ბიზნესისა და უძრავი ქონების ფლობაში, აუნაზღაურებელ საშინაო საქმეებში და ოჯახის წევრებზე ზრუნვაში, ხელმძღვანელ თანამდებობებზე და სახელისუფლო სტრუქტურებზე ნაკლებ წვდომაში და ა.შ.

ქალთა მეწარმეობის განვითარებას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება არა მხოლოდ გენდერულ თანასწორობაში, არამედ ქვეყნის ეკონომიკის ინკლუზიურ განვითარებაშიც. ეს იმიტომ, რომ ქალთა ბიზნესით იქმნება ახალი სამუშაო ადგილები; იზრდება დასაქმება, შემოსავლები, მთლიანი შიდა პროდუქტი; მატულობს ცხოვრების დონე, საყოველთაო და დიფერენციული კეთილდღეობა, საშუალო კლასი ანუ ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური სტაბილურობის გარანტი და მრავალი სხვ. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ თანამედროვე საქართველოს ეკონომიკაში დომინირებს მცირე ბიზნესი, მცირე ბიზნესში კი ძირითადად ქალები არიან წარმოდგენილი. ამასთან, მცირე ბიზნესი ფუნქციონირებს უპირატესად სამამულო რესურსებით და სამამულო ბაზრისთვის. **შესაბამისად, საქმიან ქალებს ანუ ბიზნესვემენებს** დიდი როლის შესრულება შეუძლიათ ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკის ფორმირებაში და არაგონივრული იმპორტის ჩანაცვლებაში.

ხშირად ქალთა გენდერულ დისკრიმინაციას ადგილი აქვს დაბადებამდე. ასე მაგალითად, ინდოეთში, ჩინეთში, აზერბაიჯანში და ზოგიერთ სხვა ქვეყანაში აბორტი ტარდება სქესის მიხედვით. ამერიკის მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის ჟურნალში გამოქვეყნებული კვლევის თანახმად, 23 მილიონი გოგონა არ დაიბადა მხოლოდ იმიტომ, რომ მათი მშობლები არ იყვნენ კმაყოფილი ბავშვის სქესით. ეს ციფრი ორჯერ აღემატება ფინეთისა და დანიის მოსახლეობის რაოდენობას ერთად აღებულს[1].

არსებული სტატისტიკური მონაცემებიდან გამომდინარე, საქართველოში გენდერულ უთანასწორობას ანუ ქალთა და კაცთა უფლებრივ უთანაბრობას ადგილი აქვს დასაქმებასა და შრომის ანაზღაურებაში. 2022 წლის პირველი კვარტალის მონაცემებით საქართველოში კაცების დასაქმების მაჩვენებელი უფრო მაღალია (49%), ვიდრე ქალების (32.5%). ეს მიუთითებს ადამიანური კაპიტალის არასათანადოდ გამოყენებაზე [2]. ამგვარ ვითარებას მსოფლიო ბანკი შრომის ბაზრის დაკარგულ რესურსად მიიჩნევს, რომლის გამოც საქართველო მოსახლეობის ერთ სულზე მთლიანი შიდა პროდუქტის 11 პროცენტზე მეტს კარგავს [3].

მაკკინსის გლობალური ინსტიტუტის კვლევის მიხედვით კი, რომელიც ჩატარდა 96 ქვეყანაში, ორივე სქესის თანაბარი დასაქმება მსოფლიოს მშპ-ს გაზრდის 26%-ით, ანუ 28 ტრილიონი დოლარით [4].

საქართველოს ეკონომიკაში ქალთა მონაწილეობის დაბალი დონე, ჩვენი აზრით, უნდა აიხსნას იმით, რომ: ქალები ოჯახის წევრების, ბავშვების ზრუნვაზე და საოჯახო საქმეებზე განუღმავრობად აუნაზღაურებელ შრომაზე სამჯერ მეტ დროს ხარჯავენ კაცებთან შედარებით, რის გამოც ნაკლები დრო რჩებათ ანაზღაურებადი სამუშაოსათვის, კარიერული და პიროვნული განვითარებისათვის; კაცები ოფიციალურად პენსიაზე გადაიან 65 წლიდან, ქალები კი - 60 წლიდან; ბაგა-ბალების, საბავშვო ბაღებისა და გახანგრძლივებული სკოლების არასაკმარისი ხელმისაწვდომობა, ქალს აიძულებს ბავშვებზე ზრუნვისთვის დატოვოს შრომის ბაზარი და გადავიდეს ეკონომიკურად არააქტიურთა რიგებში. აღსანიშნავია, ისიც რომ კორონა პანდემიის გამო სამსახურიდან განთავისუფლებულთა უდიდესი ნაწილი ქალი იყო. მათ, ასევე, უფრო მეტად შეუმცირდათ სამუშაო საათები, ვიდრე კაცებს.

ქალთა ეკონომიკური გააქტიურების, ანუ დასაქმების მაჩვენებლის გაუმჯობესებისათვის, ჩვენი აზრით, აუცილებელია ქალებისათვის თვითშეფასების, თვითრწმენის მნიშვნელოვანი ამაღლება; საჭიროა, ასევე, მათთვის სამსახურის მოძიების ჯერ მოტივაციის გაჩენა/-გაზრდა, შემდეგ შრომის ბაზრის მოთხოვნების შესაბამისი ცოდნისა და უნარ-ჩვევების განვითარება. ამ მიმართებით მიზანშეწონილია გამოყენებული იქნას: პროფესიული მომზადება-გადამზადება; კვალიფიკაციის ასამაღლებელი კურსები; უნარ-ჩვევების გამამომუშავება-გაუმჯობესების ტრენინგები და სხვ.

კიდევ უფრო რთულია გამოწვევები, რომელიც სტერეოტიპებისა და მანკიერი ტრადიციული დამოკიდებულებების აღმოფხვრას უკავშირდება. მაგალითად, ტრადიციული შეხედულებების თანახმად, „ქალი დიასახლისი უნდა იყოს“. ეს, ალბათ, ყველაზე მნიშვნელოვანი ბარიერია ქალის როლის გაზრდისთვის სამუშაო ადგილზე და მთლიანად საზოგადოებაში. ან კიდევ, „თუ დედა ფულისთვის მუშაობს, მაშინ ბავშვები იჩაგრებიან“. ცხადია, ქვეყნების მთავრობებმა, ბიზნესებმა, მეცნიერებმა, მედიამ და მთლიანად საზოგადოებამ ერთობლივად უნდა იმუშაონ ამგვარი მანკიერი ტრადიციების დასაძლევად.

ამ მიმართებით აუცილებელია, ასევე, მოქნილი სამუშაო გრაფიკი და სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა, განსაკუთრებით რეგიონებში. ნებისმიერი ინიციატივა, რომელიც ეხება ბავშვთა აღზრდის საკითხებს (ბაგა-ბაღები, სხვადასხვა სასწავლო წრეები, საკვირაო სკოლები, „გახანგრძლივებული სკოლები“ და ა.შ.) გამოათავისუფლებს ქალთა დროს და მათ მიეცემათ შრომის ბაზარზე გააქტიურების შესაძლებლობა. მნიშვნელოვანია, ასევე, ოჯახის სხვა წევრების მხრიდან დახმარება აუნაზღაურებელ საოჯახო შრომაში.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ქალებსა და მამაკაცებს შორის დაახლოებით ერთნაირი განათლების დონე ფიქსირდება, დიდი განსხვავება შეინიშნება ქალებისა და მამაკაცების შრომის ანაზღაურებას შორის და შეადგენს 36,2 %-ს [5]. ეს აიხსნება იმით, რომ ქალების უმეტესობა ირჩევს საქმიანობის ისეთ სფეროებს: ჯანდაცვა, განათლება, მეცნიერება, მომსახურება, კულტურის სფერო და სხვა, სადაც შრომის ანაზღაურება უფრო დაბალია, ვიდრე „მასკულინურ“ ანუ მამაკაცურ ფიზიკურ ძალაზე დამყარებულ ინდუსტრიებში (სამთომოპოვება, მშენებლობა, მძიმე მრეწველობა და სხვ.), სადაც ძირითადად მამაკაცები არიან წარმოდგენილი. ასევე, კაცები უმეტესად უფრო მაღალანაზღაურებად პოზიციებს იკავებენ.

ჩატარებული კვლევები ცხადყოფს, რომ საქართველოში იზრდება საწარმოების რაოდენობა, რომლებსაც ქალები ხელმძღვანელობენ, მაგრამ მათი ზომა რჩება მცირე დასაქმებულთა რაოდენობისა და ბრუნვის მიხედვით. ფინანსური, შრომითი, დროის და სხვა არამატერიალური რესურსების უკმარისობა კი იწვევს იმას, რომ საქართველოში ქალთა ბიზნესი არ იზრდება. იკვრება ერთგავრი მოჯადოებული წრე: მცირე ბიზნესს არ აქვს საკუთარი სახსრები და შესაძლებლობა მოიზიდოს დიდი დაფინანსება, რათა გაზარდოს დასაქმება, ბრუნვის მოცულობა და საწარმოს სიდიდე. **აღნიშნულიდან გამომდინარე, ქვეყანაში აუცილებელ**

ლია ქალთა მენარმეობის არა მხოლოდ რაოდენობრივი, არამედ ხარისხობრივი გაუმჯობესება.

ამ მიმართებით საქართველოს აქვს ორი გზა: პირველი არის ქალთა მენარმეობის „სპეციალიზაციის“ ვექტორის გადამისამართება, ანუ მენარმე ქალთა შესვლის უზრუნველყოფა ეკონომიკის პირველად და მეორად სექტორებში, სადაც შედარებით მაღალია ანაზღაურება. ეს არის ჰორიზონტალური დესეგრეგაციული პოლიტიკა, რომელიც მოუწოდებს ქალებსა და მამაკაცებს დასაქმდნენ ისეთ სფეროებშიც კი, რომლებიც სტერეოტიპულად სააწინააღმდეგო სქესის საქმედ მიიჩნევა; და მეორე, ეს არის ქალთა სტიმულირება მაღალ თანამდებობებზე იმ სფეროებშიც კი, სადაც ქალები შეადგენენ დასაქმებულთა უმრავლესობას, მაგალითად, ჯანდაცვაში, განათლებაში. ეს არის ვერტიკალური დესეგრეგაციული პოლიტიკა, რომელიც გულისხმობს სქესების თანაბარ განაწილებას მმართველურ იერარქიულ საფეხურებზე.

მნიშვნელოვანი დისპროპორცია შეინიშნება, აგრეთვე, ქალებსა და მამაკაცებს შორის მენეჯერული პოზიციების განაწილებაში. მენეჯერულ პოზიციებზე დასაქმებულებში ქალების წილი შეადგენს 35.9%-ს, მამაკაცების წილი - 63.9%-ს [6]. არადა, როგორც უკვე ითქვა, ამჟამად საქართველოს ეკონომიკაში მცირე ბიზნესი დომინირებს, რაც უნდა აიხსნას იმით, რომ მცირე სააწარმო არ საჭიროებს დიდ კაპიტალს, დროსა და სხვა ეკონომიკურ რესურსებს. აღნიშნული უპირატესობების გამო მცირე და საშუალო ბიზნესის დამფუძნებელთა დიდი ნაწილი ქალია. ამის მიუხედავად, ბევრი მომუშავე ქალი კონცენტრირებულია მენეჯმენტის დაბალ და საშუალო დონეზე. ეს მეტყველებს იმაზე, რომ ეგრეთ წოდებული „მინის ქერი“, რომელიც მათ ყოფს მენეჯმენტის ზედა სართულებისგან, არავითარ შემთხვევაში არ ტყდება. „მინის ქერი“, ანუ იერარქიული უხილავი ბარიერი, ხელს უშლის ქალებს დაიკავონ უფრო მაღალი მენეჯერული პოზიციები. შესაბამისად, საქართველოში კომპანიების მხოლოდ 16%-ს ჰყავს ქალი აღმასრულებელი დირექტორი ანუ ტოპ (უფროსი) მენეჯერი. აშშ-შიც უმაღლესი განათლების მქონე მუშაკების დაახლოებით ნახევარს შეადგენენ ქალები, მაგრამ ისინიც ძალიან ცოტა არიან ხელმძღვანელ პოზიციებზე. მაგალითად, ქალები თავკაცობენ Fortune 500-ის სიაში შემავალი კომპანიების მხოლოდ მცირე 5% პროცენტს. შევნიშნავთ, რომ ქალების მაღალი წარმომადგენლობა კომპანიების ტოპ მენეჯმენტში და მაღალ სამთავრობო თანამდებობებზე შეამცირებს ქალთა ანაზღაურების უსამართლო განსხვავებას კაცებთან შედარებით და ხელს შეუწყობს ქალთა ეკონომიკურ გაძლიერებას.

გენდერული დისბალანსი, უთანასწორობა ფიქსირდება, ასევე, ეკონომიკურად არააქტიური მოსახლეობის განაწილების მხრივაც. კერძოდ, საქსტატის მონაცემებით 2020 წელს ქალების 64%, ხოლო კაცების მხოლოდ 36% იყო ეკონომიკურად არააქტიური, ანუ სამუშაო ძალის გარეთ დარჩენილ [7] ქალებში არააქტიურობის დონე თითქმის ორჯერ აღემატება კაცებში ანალოგიურ მაჩვენებელს. ამასთან, ეკონომიკურად არააქტიური ქალების მესამედზე მეტი დიასახლია. აღნიშნულ კატეგორიას გააჩნია პოტენციალი გახდეს ეკონომიკურად აქტიური ძალა და სამეწარმეო შესაძლებლობების რეალიზაციის გზით მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანოს, როგორც საკუთარი ოჯახის კეთილდღეობის გაუმჯობესებაში, ასევე ქვეყნის განვითარებაში.

საქართველოში თითქმის ყველა ბიზნეს-სექტორში ქალები ნაკლებად არიან დასაქმებულები და მათი ხელფასიც დაბალია. ქალების საშუალო ხელფასი კაცების საშუალო ხელფასის 67 პროცენტს შეადგენს. ე.ი. გენდერული სახელფასო სხვაობა 33 პროცენტია [8]. კვლევის შედეგების მიხედვით, შეიძლება დავასკვნათ, რომ დღეს ქალთა ბიზნესი სიდიდითა და ზრდის დინამიკით ჩამორჩება კონკურენტი მამაკაცების ბიზნესებს. ეს იმიტომ, რომ ქალები ძირითადად ორიენტირებულნი არიან გადარჩენისა და შეზღუდული პერსპექტივის ბიზნესზე, კაცები კი - განვითარებაზე ორიენტირებულ ბიზნესებზე. ინოვაციური აქტივობის თვალსაზრისით, გენდერული განსხვავება არ გამოვლენებულა, თუმცა განხორციელებული ინოვაციური პროდუქტების ხარისხი უფრო წარმატებულია კომპანიებში, რომლებსაც ფლობენ მამაკაცები.

საქართველოში **ქალთა ბიზნესი** დომინირებს განათლებაში, მეცნიერებაში, ჯანდაცვაში, კულტურაში, მომსახურების სფეროში, საზღვრებაში, საბითუმო და საცალო ვაჭრობაში. **ჩვენი აზრით**, ეს უნდა აიხსნას იმით, რომ საოჯახო მეურნეობაში დაგროვილი გამოცდილება აყალიბებს ხსენებულ დარგებში მუშაობისთვის საჭირო უნარებსა და ცოდნას. ქალებს ნაკლებად აქვთ ტექნიკური განათლება, რაც ხელს უშლის მათ საამშენებლო, სატრანსპორტო და სამრეწველო საწარმოების ჩამოყალიბებაში. ქალებს, ასევე, უჭირთ სასახო კაპიტალის მოპოვება. არადა, სწორედ ქალებისთვის „არატრადიციული“ ე. წ. „მასკულინური“ ინდუსტრიები (საამშენებლო, სატრანსპორტო და სამრეწველო საწარმოები) მოითხოვენ დიდი ოდენობის საწყის კაპიტალს და კაცის ძლიერ ფიზიკურ ენერგიას.

სამწუხაროდ, საქართველოში ფინანსებზე ხელმისაწვდომობა ბიზნესმენებისთვის დამატებით ბარიერებთან არის დაკავშირებული. ფინანსური ბაზარი შეზღუდულია ისეთი მეწარმეებისთვის, რომლებსაც არ გააჩნიათ/ან გააჩნიათ „გაფუჭებული“ საკრედიტო ისტორია და ნაკლებად აქვთ დამატებითი გარანტიები. ჩვენს ქვეყანაში ასეთი მეწარმეების უმეტესობას ქალები წარმოადგენენ. მათ მეტად აქვთ დაფინანსების მიღების საჭიროება. თუმცა, ქალისთვის რთულია სესხის ქონებით უზრუნველყოფა, როგორც მინიმუმ მამაკაცის ნებართვის გარეშე. ეს იმიტომ, რომ **ვაჟიშვილისთვის ქონების დატოვება ქართული ტრადიციაა**, რომელიც ეფუძნება იმ აზრს, რომ ოჯახის ქონება უნდა ერგოს მამაკაცს, **ხოლო ქალისთვის კომპენსაციას მზითევი წარმოადგენს**. ამავე დროს, ქალი, გათხოვების შემთხვევაში ხდება მეუღლის ქონების „თანამესაკუთრე“, რომელიც მამაკაცს მშობლებისგან დარჩა ადათის თანახმად. თუმცა, ეს „მესაკუთრეობა“ უფრო მეტად ქონების მოხმარების უფლებად მოიაზრება (სახლში ცხოვრება, ნივთების გამოყენება) და ნაკლებად გულისხმობს მის განკარგვას განსაკუთრებით განქორწინების შემთხვევაში.

ასევე, პრობლემას წარმოადგენს დამოუკიდებელი და სტაბილური შემოსავლის წყაროების არ არსებობა, შედეგად მათთვის დგინდება მაღალი საპროცენტო სარგებელი სესხის აღებისას და შემდგომში მცირდება სესხის დაფარვის შესაძლებლობა. მეწარმე ქალების ფინანსების ხელმისაწვდომობის გაზრდა არანაკლებ მომგებიანი და სარგებლის მომტანი იქნება ფინანსური ინსტიტუტებისთვის, ვინაიდან ისინიც ზრუნავენ საკუთარი მომხმარებლების მოზიდვასა და შემოსავლების ზრდაზე. დაბრკოლებები, რომლებსაც ბიზნესის მფლობელი ქალები აწყდებიან ფინანსების მოძიების პროცესში არაპროპორციულად მაღალია. ეს იმიტომ, რომ ფინანსური ინსტიტუტები აღიქვამენ ქალების მიერ მართულ ბიზნესს, როგორც ნაკლებად სიცოცხლისუნარიანს და უფრო მაღალი რისკის შემცველს.

სამეწარმეო საქმიანობის წამოწყებისა და განვითარების მნიშვნელოვანი წინაპირობაა ქალთა ფინანსებზე ხელმისაწვდომობა, რადგანაც ის ხელს უწყობს ბაზარზე ახალი კომპანიების შემოსვლას, კონკურენტული ბიზნეს-გარემოს შექმნას, ახალ სამუშაო ძალაზე მოთხოვნას და უმუშევრობის დონის შემცირებას. შესაბამისად, საქართველოში, საჭიროა გაიზარდოს ქალი მეწარმეებისთვის ფინანსებზე ხელმისაწვდომობა. ამის მიღწევა შესაძლებელია სხვადასხვა ინიციატივების განხორციელებით: ჩაიდოს ინვესტიცია (სახელმწიფო ფინანსები ან საერთაშორისო გრანტი) კომერციულ ბანკებში, რაც მათ საშუალებას მისცემს მეტი მოცულობის და შეღავათიანი სესხები გასცენ ქალ მეწარმეებზე; განხორციელდეს კვლევები და მოპოვებულ იქნას მტკიცებულებები, რაც დაასაბუთებს, რომ ფინანსური ინსტიტუტების მოგება და მდგრადობა გაიზრდება ქალი მეწარმეების სეგმენტის ათვისებით და მათთვის სპეციფიკურ საჭიროებაზე მორგებული პროდუქტების შემოღებით; ქალ ბენეფიციარებთან ინტენსიური მუშაობა და შესაძლებლობების ზრდა, იმ მიზნით რომ უკეთ გაიგონ საბანკო სისტემა და განავითარონ საკუთარი ფინანსური მენეჯმენტის უნარები, რათა გახდნენ უფრო მიზიდველი სეგმენტი ფინანსური ინსტიტუტებისთვის.

ქალთა ბიზნეს შესაძლებლობათა გაძლიერების თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ბიზნესის მართვის ცოდნა-გამოცდილების შეძენა. ეს ქალებს დაეხმარება საკუთარი ბიზ-

ნეს ინიციატივების შემუშავება-დახვეწაში და შემდგომ ეფექტიან მართვაში. იმ შემთხვევაში კი თუ პირს აქვს კარგი განათლება, მაგარმ არ აქვს სამუშაო ან სამეწარმეო გამოცდილება, რა თქმა უნდა, ბიზნეს საქმიანობაში წარმატების მისაღწევად მას აუცილებლად დასჭირდება უნარ-ჩვევების გამომუშავება ტრენინგ-კურსების გავლით. ამგვარ ტრენინგ-კურსებს ძირითადად ადგილობრივი და საერთაშორისო არამსათავრობო სექტორი სთავაზობს ქალებს. შესაბამისად ისინი ვერ ფარავენ მთლიან ქვეყნას, განსაკუთრებით სოფლებს და არ აქვთ პერმანენტული ხასიათი. სწორედ ამიტომ, რეგიონებში ამგვარი ტრენინგ-კურსების ჩატარება უნდა იკისრონ ადგილობრივმა თვითმმართველობებმა, რომელთაც ექნებათ შესაძლებლობა მოახდინონ კურსების ადაპტირება უშუალოდ მათი რეგიონისათვის დამახასიათებელი ბიზნეს სექტორებთან და სასოფლო-სამეურნეო დარგების თავისებურებებთან.

აუცილებელია ქალთა მოტივაციის ამაღლება და საკუთარ სამეწარმეო შესაძლებლობებში რწმენის გაძლიერება. უშუალოდ მათთვის და ზოგადად საზოგადოებისთვისაც ნათლადაა წარმოსაჩენი, რომ ქალს შეუძლია მოახდინოს ეკონომიკური და სამეწარმეო შესაძლებლობების სრულყოფილი რეალიზაცია. ამ თვალსაზრისით შეუცვლელი როლის შესრულება შეუძლია მასმედიის საშუალებებს. სხვადასხვა მეწარმე ქალების „წარმატების ისტორიების“ გავრცელება და გაზიარება, თუ როგორ შეძლეს მათ საკუთარი საქმიანობის დაწყება და განვითარება, კარგი მაგალითი და მამოტივირებელი სიგნალი იქნებოდა პასიური ქალებისათვის.

მნიშვნელოვანია, ასევე, ქალთა საინფორმაციო უზრუნველყოფა და ბიზნეს-კონსულტაციებზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა. ხშირია შემთხვევები, როდესაც სამეწარმეო საქმიანობას იწყებენ ბიზნესის სიცოცხლისუნარიანობის ყველანაირი ფინანსური გათვლების გარეშე და შედეგად იღებენ „ჩავარდნილ“ საქმეს, რაც განაპირობებს პრინციპულ უარს სხვა სამეწარმეო საქმიანობის დაწყებაზე. ამ კუთხით ეფექტიანი იქნებოდა გარკვეული დარგობრივი ანალიზის ჩატარება და შესაბამისი ბაზრების შესწავლა, რომელიც რჩევას მისცემდა პოტენციურ ბიზნესშემენებს რა მიმართულებით იქნებოდა ფინანსურად ეფექტიანი საქმიანობის დაწყება, რა პროდუქტებსა და მომსახურებებზე არის მაღალი მოთხოვნა რეგიონების ქრთში და ა.შ. ბუნებრივია, ამგვარი ინფორმაციის მიწოდება მხოლოდ ერთი ნაწილი უნდა იყოს ქალთა მეწარმეობის განვითარების კომპლექსური პროგრამის. აღნიშნული ინიციატივა ეფექტიანი იქნება თუ ქალებს ექნებათ ფინანსებზე გაზრდილი ხელმისაწვდომობა; ასევე, უნარ-ჩვევების განვითარების და ბიზნესკონსულტაციების მიღების შესაძლებლობები.

ყოველივე ზემოთქმულის საფუძველზე საქართველოში ქალთა შრომით და სამეწარმეო საქმიანობას და, შესაბამისად, ეკონომიკის ინკლიუზიურ ზრდას აფერხებს ისეთი ფაქტორები, როგორიცაა: ბიზნესის წამოწყება-განვითარების არასაკმარისი ცოდნა-გამოცდილება, შრომის ბაზრის შეუსაბამო ქალთა არასათანადო პროფესიული უნარ-ჩვევები, ბიზნესის დაწყება-გაფართოებისთვის საჭირო ფინანსებზე ნაკლები ხელმისაწვდომობა, ბიზნესისა და საოჯახო მეურნეობის გაძღოლის (ბავშვის მოვლა, საყოფაცხოვრებო და ოჯახური პასუხისმგებლობა) შეთავსების სირთულენი, მოძველებული სოციალურ-კულტურული სტერეოტიპები, ინფორმაციაზე, ბიზნეს-კონსულტაციებზე და ციფრულ ტექნოლოგიებზე ნაკლები ხელმისაწვდომობა.

ასევე, შეიძლება გამოიყოს ძირითადი მოტივები, რის გამოც საქართველოში ქალები იწყებენ ბიზნესს და ამით ხელი ეწყობა ინკლიუზიურ ეკონომიკურ ზრდას, ესაა: ბიზნეს-შესაძლებლობების თვითრეალიზაცია და საკუთარი ადგილის პოვნა საზოგადოებაში; ფინანსური დამოუკიდებლობა; კარიერული ზრდა; ცხოვრების დონის გაუმჯობესება; ბიზნესიდეის რეალიზება; სამუშაოს, ბიზნესის წარმართვისა და ბავშვების აღზრდის შეთავსების შესაძლებლობა; ოჯახში რთული ეკონომიკური მდგომარეობა. ვთქვათ, მანდილოსანი გაეყარა მეუღლეს და ხელი მოჰკიდა ბავშვების დამოუკიდებელ მოვლა-პატრონობას და სხვა. ბევრი

ქალი კი დარწმუნებულია იმაში, რომ მამაკაცს არ ძალუძს დამოუკიდებლად ასწიოს საოჯახო პრობლემების ტვირთი იმის გამო, რომ მთელი საბჭოთა ისტორიის განმავლობაში, ერთი ადამიანის ხელფასი საკმარისი არ იყო ოჯახისთვის.

სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ გენდერული უთანასწორობის პრობლემა ზოგჯერ მამაკაცებსაც აწუხებს: მაგალითად, ავილოთ ისეთი პარამეტრი, როგორიცაა საპენსიო ასაკი. პენსიას ქალები ღებულობენ 60 წლის ასაკიდან, კაცები - 65 წლიდან. ეს ფაქტი გენდერული თვალსაზრისით, სიცოცხლის მოსალოდნელ ხანგრძლივობაში ქალების სასარგებლოდ თითქმის 8 წლიან განსხვავებას და პენსიონერი ქალების რიცხოვნების 2.5-ჯერ სიჭარბეს იწვევს. ამჟამად საქართველოში ქალებისათვის სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა შეადგენს 77.7 წელს, ხოლო კაცებისთვის - 69.1 წელს [9].

საერთაშორისო მასშტაბით, კაცებში მოკვდაობის მაღალი მაჩვენებელი გარკვეულწილად ქცევით ხასიათს ატარებს: გენდერული განსხვავება ალკოჰოლის მოხმარებაში, მწვევლებში, სარისკო აქტივობებში მონაწილეობაში, ისეთები, როგორიცაა ავტომანქანის მართვა, განსაზღვრავს ქალების სიცოცხლის უფრო მაღალ ხანგრძლივობას კაცებთან შედარებით. ამრიგად, გასაკვირი არ არის, რომ საქართველოში ქალების სიცოცხლის მოსალოდნელი ხანგრძლივობა დაბადებისას უფრო მაღალია, ვიდრე კაცების.

მიუხედავად იმისა, თუ რომელი სქესი არის არახელსაყრელ მდგომარეობაში, მთელი საზოგადოება განიცდის გენდერულ უთანასწორობას.

კორონა პანდემიის გავლენა საქართველოში არსებულ გენდერულ უთანასწორობაზე

და ბოლოს, გაეროს კვლევის მიხედვით, კოვიდ 19 პანდემიამ კიდევ უფრო გააღრმავა საქართველოში არსებული გენდერული უთანასწორობა. გამოკითხულთა დიდი ნაწილი აცხადებს, რომ კორონა-პანდემიის გამო შემოღებული შეზღუდვების შედეგად საქართველოში გაიზარდა უმუშევრობა, შემცირდა შემოსავლები, ხოლო მოსახლეობის დიდი ნაწილი ძლიერი ფსიქოლოგიური სტრესის ქვეშ მოექცა [10].

შევნიშნავთ, რომ კოვიდ 19 პანდემიამ უფრო მეტად დააზარალა ქალი დასაქმებულები და მენარმეები, ვიდრე 2008-2009 წლების ფინანსურმა კრიზისმა. ამის პირველი მიზეზი არის ის, რომ შედარებით მეტი მამაკაცი მუშაობს ისეთ სექტორებში, როგორიცაა წარმოება და მშენებლობა, რომლებიც მძიმედ დაზარალდნენ 2008-2009 წლების "სტანდარტული" რეცესიის შედეგად.

ეს მაშინ, როცა ქალების დასაქმება კონცენტრირებულია ნაკლებად ციკლურ სექტორებში (როგორიცაა ჯანდაცვა და განათლება); მეორე, პანდემიამ დიდი გავლენა მოახდინა ისეთ პროფესიებზე (მზარეული, მიმტანი, დამლაგებელი, სტილისტი), რომელთა დისტანციურად განხორციელება უფრო რთულია; და მესამე, პანდემიამ და მისგან გამომდინარე შეზღუდვებმა გავლენა მოახდინა სასწავლო პროცესებზე. დაიხურა ბალები, სკოლები და დღის წესრიგში დადგა ბავშვების სახლში მოვლისა და სწავლების საჭიროება, რაც არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე არაპროპორციულად ნაწილდება ქალსა და კაცს შორის.

ამასთან, პანდემიის პირობებში არ არის რეკომენდებული ბებია-პაპების მიერ ბავშვების მოვლა ხანდაზმულთა სიკვდილიანობის მაღალი მაჩვენებლის გამო; სოციალური დისტანციური ზომების გათვალისწინებით, მეზობლებთან და მეგობრებთან ერთად ბავშვებზე ზრუნვა, ასევე, ძალიან შეიზღუდა. ამიტომ, ოჯახების უმეტესობას სხვა გზა არ დარჩა გარდა იმისა, რომ თავად ეზრუნა შვილებზე. უმეტეს ოჯახებში ბავშვზე ზრუნვის პასუხისმგებლობის განაწილებიდან გამომდინარე, დედები ამ ამოცანებს უფრო მეტად ასრულებენ, ვიდრე მამები. იზოლაციის ზომებმა, რა თქმა უნდა, უფრო მეტად იმოქმედა მეძუძური, მცირეწლოვანი ბავშვების ოჯახებზე, რადგან მათზე ზრუნვა უფრო მეტ თავდადებას მოითხოვს, ვიდრე მოზარდების შემთხვევაში.

უფრო მეტად დაზარალდნენ მარტოხელა დედები, რომლებიც ხშირად ეკონომიკურად არაკეთილსასურველ მდგომარეობაში არიან. საოჯახო აუნაზღაურებელი შრომის დანაწილე-

ბამ ყველაზე დიდი გავლენა მოახდინა იმ წყვილებზე, რომლებშიც მამები დროებით გახდნენ ბავშვის მთავარი მზრუნველნი, მომვლენი. ეს შეეხო იმ წყვილებს, რომლებშიც ორივე მშობელი მუშაობს და სადაც მამა იძულებულია, ან შეუძლია კრიზისის დროს ონლაინ იმუშაოს სახლიდან, ხოლო დედა აგრძელებს მუშაობას ტრადიციულ რეჟიმში (მაგ.ჯანდაცვაში). ამიტომ, მოსალოდნელია, რომ ეს ცვლილებები უბიძგებს სოციალურ ნორმებს უფრო მეტი გენდერული თანასწორობისკენ ბავშვების მოვლისა და საოჯახო სამუშაოების შესრულებასთან დაკავშირებით.

დასკვნა და წინადადებები

ჩატარებული კვლევის საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ: არსებობს ფაქტორები, რომლებიც აბრკოლებენ ქალთა საქმიანი ინიციატივის გამოვლენა-განვითარებას და, პირიქით, არსებობს ფაქტორები, რომლებიც ასტიმულირებენ ქალთა ბიზნესში ჩართვას და ქვეყნის ეკონომიკის ინკლიუზიურ ზრდას.

კაცებთან შედარებით ქალთა ეკონომიკური არააქტიურობისა და დაუსაქმებლობის მთავარი მიზეზი არაანაზღაურებადი ბავშვების მოვლისა და ოჯახური შრომის ტვირთია, რასაც საქართველოში ძირითადად ქალები ეწევიან. ქალები კაცებზე სამჯერ მეტ საშინაო საქმეს ასრულებენ იმიტომ, რომ გოგონები ბავშვობიდანვე ზრუნავენ და მოქმედებენ ამ მიმართულებით. შესაბამისად, ლოგიკურია ბიჭები ბავშვობიდანვე ნახალისდნენ საოჯახო საქმეებზე ზრუნვით. ასეთ შემთხვევაში ისინი მთელი ცხოვრების მანძილზე უფრო მეტად ჩაერთვებიან საშინაო საქმეებში და გონივრულად დაინაწილებენ არაანაზღაურებად და დაუნახავ საოჯახო შრომას, რომელიც ამჟამად ქალების სუსტ მხრებს მძიმე ტვირთად აწევს. ეს ქალების შრომის ბაზარზე ჩართულობის შესაძლებლობებს ამცირებს. ანაზღაურებადი დასაქმების შესაძლებლობების ნაკლებობა კი ქალების სიღარიბეში ცხოვრების რისკებს ზრდის. მნიშვნელოვანია, აგრეთვე, ბავშვთა მოვლის მოსახერხებელი სერვისების (ბაგა-ბაღების, საბავშვო ბაღების, გახანგრძლივებული სკოლების) ხელმისაწვდომობა და კომპანიების მიერ სამუშაოს მოქნილი გრაფიკით შეთავაზება განსაკუთრებით რეგიონებში;

მნიშვნელოვანია ქალთა ჯეროვანი სამენარმეო განათლება ანუ ინტელექტუალური და ორგანიზატორული უნარი, რადგანაც ამ უნარებით პოტენციური, თუ მოქმედი ბიზნესკუმენი იკვლევს ბაზარს, შეიმუშავებს ბიზნეს-იდეას, მისი მომგებიანობის დასაბუთების, განხორციელებისა და სახსრების გარედან მოზიდვის ბიზნეს-გეგმას. აღნიშნული გეგმის რეალიზებისათვის ქირაობს პერსონალს, ახდენს მათი საქმიანობის ეფექტიან დაგეგმვას, ორგანიზებას, მოტივირებასა და კონტროლს;

ასევე, პრიორიტეტულია, ფინანსური ცოდნა-შესაძლებლობანი ანუ ბიზნესის ხარჯების განსაზღვრის, მისი ფინანსური უზრუნველყოფის, ვალუტის, ანაბრებისა და კრედიტის მართვის უნარი. ვალუტის კურსის მკვეთრი რყევებით გამოწვეული რისკის შემცირების მიზნით ბიზნესკუმენმა იმ ვალუტაში უნდა აიღოს სესხი, რომელ ვალუტაშიც აქვს შემოსავალი; აღებული სესხის დაბრუნება რომ არ გაჭირდეს მისი სიდიდე შემოსავალზე დაახლოებით ერთნახევარჯერ ნაკლები უნდა იყოს; სესხის ვადაგადაცილების შემთხვევაში საურავი გადახდილი უნდა იქნას არა მთლიანად აღებულ ვალზე, არამედ მხოლოდ მის გადაუხდელ ნაწილზე; საგირავნო ქონებამ კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ფუნქცია, რომ შეასრულოს სესხის სიდიდეს დაახლოებით 50%-ით უნდა აღემატებოდეს, იყოს ხანგრძლივ შენახვადი და ლიკვიდური; ანაბარი იმ ვალუტაში უნდა გაიხსნას რომელ ვალუტაშიც მოხდება მისი გამოყენება; ინფლაციისას ეროვნული ფული მყარ ვალუტაში უნდა იქნას გადაყვანილი, ან ლიკვიდურ აქტივებში (ბინა, მიწის ნაკვეთი და სხვა) დაბანდებული; დეფლაციისას კი საქონელი უნდა გაიყიდოს, რომ გაუყიდველი არ დარჩეს; ინფლაციისას ლოგიკურია ფული ისესხო, დეფ-

ლაციისას კი-გაასესხო; ეროვნული ვალუტის დევალვაციისას უნდა წახალისდეს ექსპორტი, რევალვაციისას კი-იმპორტი და სხვ;

ხშირად ქალები ბიზნესის წამოწყებასა და გაძღოლასთან დაკავშირებით საკუთარ შესაძლებლობებში ნაკლებად არიან დარწმუნებულები, რაც უარყოფით გავლენას ახდენს მათ ჩართულობაზე მეწარმეობაში. სწორედ ამიტომ, მეტი ყურადღება უნდა დაეთმოს დამრიგებლობის პროგრამებს და წარმატებული მეწარმე ქალთა პოზიტიური ისტორიების აგიტაცია-- პროპაგანდას მასმედიის მეშვეობით, რათა ხელი შეეწყოს მეწარმეობის დაბალანსებულ აღქმას. აუცილებელია ქალი მეწარმეებისთვის ბიზნეს კონსულტაციების განევა და შესაბამის ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა;

საქართველოს ეკონომიკის ინკლიუზიური ზრდისთვის მნიშვნელოვანია ქალთა მეწარმეობის არა მხოლოდ რაოდენობრივი, არამედ ხარისხობრივი გაუმჯობესება. ამ მიმართებით საქართველოს აქვს ორი გზა: პირველი, ეს არის ჰორიზონტალური დესეგრეგაციული პოლიტიკა, რომელიც მოუწოდებს ქალებსა და მამაკაცებს დასაქმდნენ ისეთ სფეროებშიც კი, რომლებიც სტერეოტიპულად სააწინააღმდეგო სქესის საქმედ მიიჩნევა; და მეორე, ეს არის ვერტიკალური დესეგრეგაციული პოლიტიკა, რომელიც გულისხმობს სქესების თანაბარ განაწილებას მმართველურ იერარქიულ საფეხურებზე .

ქალების მიერ უძრავი ქონების, მათ შორის მიწის ნაკვეთის ფლობის მაჩვენებელი მკვეთრად ჩამორჩება იგივე მაჩვენებელს კაცების შემთხვევაში. შესაბამისად, როდესაც საუბარია ფინანსებზე წვდომაზე, სადაც ადგილი აქვს კომერციული ბანკების დომინირებას, ხოლო საბანკო კრედიტის შემთხვევაში მნიშვნელოვანია უზრუნველყოფის საკითხი, აღნიშნული მნიშვნელოვნად ზღუდავს ქალების მიერ ფინანსურ რესურსებზე წვდომის შესაძლებლობას. აქედან გამომდინარე, ქალი მეწარმეები იძულებულები არიან მეტად დაეყრდნონ პირად ფინანსებს. განსაკუთრებით მწვავედ ეს პრობლემა დგას რეგიონებში. სწორედ ამიტომ, სახელმწიფომ ბანკებთან, მიკროსაფინანსო და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით უნდა შეიმუშაოს სპეციალური პროგრამები, საგრანტო პროექტები, რომლებიც მნიშვნელოვნად გაზრდიან ქალთა წვდომას ფინანსურ რესურსებზე;

ბიზნეს-ხელმძღვანელთა შორის ქალთა არასაკმარისი წარმომადგენლობის საკითხის მოგვარებისა და სამეწარმეო აქტიურობის წახალისებისთვის საჭიროა აღმოიფხვრას, ასევე, ისეთი მნიშვნელოვანი ტრადიციული კულტურული ბარიერები, როგორიცაა: „ქალი დიასახლისია“, „ქალებისთვის ბავშვებზე ზრუნვა უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე კარიერა“; „მამაკაცი პასუხისმგებელია ოჯახის შემოსავალზე, ხოლო ქალი პასუხისმგებელია ბავშვების აღზრდაზე და საოჯახო ცხოვრებაზე“.

მნიშვნელოვანია, ასევე, ქალთა შრომის ბაზრის მოთხოვნების შესატყვისი პროფესიული ცოდნა და უნარები, რადგანაც არაპროფესიონალი კადრი ვერ პოულობს სამუშაო ადგილს, ვერ ქმნის ხარისხიან პროდუქტს, ვერ ზრდის მწარმოებლურობას და მიწოდებას. ამ მიმართებით მიზანშეწონილია გამოყენებული იქნას: მთელი სიცოცხლის მანძილზე სწავლების სისტემა, პროფესიული მომზადება-გადამზადება; კვალიფიკაციის ასამაღლებელი კურსები; უნარ-ჩვევების გამამომუშავება-გაუმჯობესების ტრენინგები და სხვ;

ქალთა დასაქმებისა და დამატებითი შემოსავლების მობილიზების, ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების ერთ-ერთი პერსპექტიული მიმართულებაა, აგრეთვე, ონლაინ ბიზნესი, ელექტრონული კომერცია, სადაც გადამწყვეტია ციფრული ტექნოლოგიების ჯეროვანი დაუფლება. კორონა პანდემიამ დაგვანახა, რომ ბიზნესი ელექტრონული კომერციის გარეშე არათუ ვერ განვითარდება, არამედ ვერ იარსებებს. ამ ფონზე, ქალები საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების ინდუსტრიაში დასაქმებული სპეციალისტების მხოლოდ ერთ მეხუთედს შეადგენენ. აქედან გამომდინარე, საჭიროა ბიზნესის წამოწყები მეწარმე ქალების ციფრული წიგნიერების გაუმჯობესება. აუცილებელია ციფრული სასწავლო პლატფორმების შექმნა, სოციალური ქსელის პოტენციალის აქტიური გამოყენება, ქალთა მეწარმეობის ფორუმებისა და კვირეულების რეგულარული ჩატარება, ასევე, სტარტაპების კონკურსები ქალთა

ბიზნეს ინიციატივების მხარდასაჭერისა და წახალისებისთვის. თანამედროვე ტენდენციების გათვალისწინებით განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს მეწარმე ქალთა ციფრული ნივთიერების გაზრდის საკითხებს. მაგალითად, ევროკავშირში ხელი მოეწერა დეკლარაციას - „ქალები ციფრულ სამყაროში“, რათა გაიზარდოს ქალთა წარმომადგენლობა და როლი ციფრულ ეკონომიკაში. ამის გათვალისწინებით, მიზანშეწონილია საქართველოშიც ქალთა მეწარმეობის განვითარების ეროვნულ სტრატეგიებში ცალკე განყოფილება დაეთმოს ციფრულ ეკონომიკაში ქალთა როლის გაძლიერების საკითხებს. ქალთა ციფრულ ტექნოლოგიებზე ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესებას შეუძლია მრავალი ეკონომიკური და სოციალური კარი გახსნას, მათ შორის დაფინანსების კარი;

ამჟამად, „საქართველოს კანონი გენდერული თანასწორობის შესახებ“ დეკლარაციული ხასიათისაა. კანონი შეიცავს ბევრ დებულებას, რომ სახელმწიფო გარანტიას აძლევს ქალთა უფლებებს, მაგრამ არ არსებობს მათი განხორციელების მკაფიო მექანიზმი. არ არსებობს ქალთა მეწარმეობის განვითარების შეფასების და მონიტორინგის კონკრეტული ინდიკატორები, არ არსებობს პროგრესისა და დინამიკის თვალყურის დევნების მკაფიო მექანიზმი, რაც, ასევე, აფერხებს ამ სექტორის განვითარების ზუსტი რეკომენდაციების შემუშავებას. მიზანშეწონილია საკანონმდებლო ღონისძიებების გატარება, რათა ყველა კერძო და საჯარო სამსახურს ჰქონდეს გენდერული ურთიერთობის სპეციალისტის პოზიცია. გენდერულმა სპეციალისტმა უნდა უზრუნველყოს ქალთა უფლებების დაცვა და დისკრიმინაციის ფაქტების გამოვლენა;

აქტუალურია სახელმწიფო მხარდაჭერის პროგრამების შემუშავების პროცესში, ქალების სამეწარმეო საქმიანობასთან დაკავშირებული სპეციფიური პრობლემების და თავისებურებების იდენტიფიცირება და მათზე მორგებული ინსტრუმენტების შემუშავება. ამასთან, პრობლემად რჩება ქალების მხრიდან სახელმწიფო მხარდაჭერის პროგრამებზე ხელმისაწვდომობა, როგორც ზემოთ მოყვანილი ფაქტორების, ისე საკმარისი ციფრული უნარ-ჩვევების უქონლობის გამო. აღნიშნული განსაკუთრებით პრობლემურია რეგიონებში მცხოვრები ქალებისთვის.

ჩვენი აზრით, ზემოთ შემოთავაზებული ურთიერთდაკავშირებული ღონისძიებების გათვალისწინება და ეფექტიანი განხორციელება ძლიერ გავლენას მოახდენს საქართველოში გენდერულ თანასწორობაზე, ქალთა შრომით და სამეწარმეო საქმიანობის ზრდაზე, ანუ ეკონომიკის ინკლუზიურ ზრდაზე და, შესაბამისად, საზოგადოების საყოველთაო და დიფერენცირებულ კეთილდღეობაზე, რაც თითოეულ მოქალაქეში დაბადებს კანონზომიერი სიამაყისა და ქვეყნისადმი პატრიოტული დამოკიდებულების გრძნობას.

ლიტერატურა

1. Что такое гендерное неравенство и как оно проявляется. <https://plus-one.ru/manual/2022/05/17/>
2. World Economic Forum (2020). *Global Gender Gap Report 2020*. Geneva. ISBN-13: 978-2-940631-03-2. Available online at: www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf].
3. Economic empowerment of women is crucial for inclusive economic development. 2019. 15. June. https://commerzant.ge/Access_Time_2020-06-15].
4. Низамова Г. А., Смагулова Н. Т. Анализ мотиваций женщин-предпринимателей в Казахстане. <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-motivatsiy-zhenschin-predprinimateley-v-kazhastane/viewer>
5. ქალების როლი ეკონომიკაში – როგორია საქართველოს, სომხეთისა და აზერბაიჯანის რეალობა? <https://eprc.ge/news/khalebis-rol-ekonomikashi-rogoria-sakharthvelos-somkhethisa-da-azerbaijanis-realoba/>
6. ქალების როლი ეკონომიკაში – როგორია საქართველოს, სომხეთისა და აზერბაიჯანის რეალობა? <https://eprc.ge/news/khalebis-rol-ekonomikashi-rogoria-sakharthvelos-somkhethisa-da-azerbaijanis-realoba/>
7. ქალი და კაცი საქართველოში. 2021 წელი. სტატისტიკური პუბლიკაცია. -136 გვ.: <http://www.geostat.ge/media/41854/.pdf>

8. ქალი და კაცი საქართველოში. 2021 წელი. სტატისტიკური პუბლიკაცია. -136 გვ.://www.geostat.ge/media/41854/.pdf
9. ქალი და კაცი საქართველოში. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური თბილისი - 2021. სტატისტიკური პუბლიკაცია. გვ.12.]
10. გაეროს კვლევის მიხედვით პანდემიამ კიდევ უფრო გააღრმავა საქართველოში არსებული გენდერული უთანასწორობა. 2021. 8 მარტი. //WWW.UNDP.ORG/KA/GEORGIA/PRESS-RELEASES

Ushangi Samadashvili

*Associate Professor, Doctor of Economic Sciences,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University*

The Role of Women in the Inclusive Growth of Georgian Economy

SUMMARY

The article substantiates that the best means of general and differentiated well-being of society in modern Georgia is inclusive economic growth, i.e. universal involvement in the economy, which is hindered by the asymmetric development of labor and entrepreneurial activity in a gender context. The purpose of the study is to use and strengthen the economic potential of women by stimulating their labor and entrepreneurial activity. On the way to the goal, the essence and significance of women's entrepreneurship in the inclusive growth of the country's economy is determined. The most important motives for starting women's entrepreneurial activities and factors hindering development have been identified. It is shown that the restrictions imposed against the spread of the pandemic and the associated economic downturn affected women more than men. Based on international experience and our own vision, proposals and recommendations have been developed to minimize and eliminate the causes and factors hindering the development of women's business, the consideration and effective implementation of which, we think, will have a strong impact on gender equality, on the activation of women's labor and entrepreneurship in Georgia, i.e. on inclusive economic growth and, accordingly, on the general and differentiated well-being of society.

Key words: inclusive growth of the economy, women's economic empowerment, women's labor activity, women's entrepreneurship, women's entrepreneurship opportunities.